

IV. KARAKTERISERING

Het was zeker niet toevallig dat de stichting van de eerste hogeschooluitbreiding in België, in 1892, een Vlaams initiatief was. In Vlaanderen werd immers de sociale en culturele achterstand van het volk nog versterkt door de werking van een taalbarrière : de hogere kringen spraken Frans, de lagere een Vlaams dialect. Het inrichten in Vlaanderen van leer- gangen van hoger onderwijs in de cultuurtaal van het volk, het Neder- lands, zou "het volk bewijzen dat er eene beschaafde, Nederlandsche spreektaal bestaat, (...) dat er eene degelijke Nederlandsche beschaving bestaat, waaraan het zich rechtstreeks laven kan. Het verstandelijk peil van het volk zal rijzen, eene zedelijke verheffing moet er onvermijdelijk op volgen (...)" (6). De promotoren van de hogeschooluitbreiding in Vlaanderen, Pieter Tack (7) en Lodewijk de Raet (8), hebben deze ideeën voor het eerst verdedigd tijdens de landdag van de vrijzinnige studenten te Brugge in mei 1892 (9).

Onder impuls van Pieter Tack vormden, nog hetzelfde jaat, enkele pro- fessoren en studenten van de universiteit te Gent een "comiteit" dat de hogeschooluitbreiding "Hooger onderwijs voor het volk uitgaande van de Gentsche Hoogeschool" stichtte (10). De openingsles had plaats op 7 no- vember 1892; de eerste cursussen handelden over de geschiedenis van de Nederlandse, Duitse en Engelse letterkunde. Hetzelfde jaar werd de eerste afdeling buiten Gent opgericht, nl. te Aalst, waar één leergang werd gege- ven (11).

In de loop van de volgende jaren heeft het Hooger Onderwijs in een twin- tigtal verschillende steden en gemeenten leergangen verzorgd (12). Vergele- ken met de "Extension Universitaire" (1894) en met de "Extension de

-
- (6) P. TACK en L. DE RAET, *Het University Extension Movement en zijn toepassing op de Vlaamsche beweging* (Gent, 1892) 25.
 - (7) Humbeek, 18 nov. 1870-Nijmegen, 15 maart 1943. Vrijzinnig flamingant. Promo- veerde in 1895 tot doctor in de Germaanse Filologie aan de universiteit te Gent. Leraar aan de athenea te Hoi en te Elsene. Activist tijdens de Eerste Wereldoor- log, hoogleraar aan de vernederlandste universiteit te Gent en voorzitter van de Raad van Vlaanderen.
 - (8) Brussel, 17 febr. 1870-Vorst, 24 nov. 1914. Bezocht het atheneum te Brussel, stu- deerde aan de universiteiten te Brussel en te Bologna en werd in 1899 licentiaat in de economische wetenschappen. Was de wetenschappelijke grondlegger van de eco- nomische richting in de Vlaamse Beweging en had op die beweging vóór de Eerste Wereldoorlog een grote invloed. Als verslaggever van de Tweede Hogeschoolcom- missie (1907-1908) pleitte hij voor de volledige vernederlandsing van de Gentse univer- siteit. Schreef o. m. *Een economisch programma voor de Vlaamsche Beweging* (Brus- sel, 1906) en *Over Vlaamsche Volkskracht. Vlaanderen's economische ontwikkeling* (Amsterdam, 1920).
 - (9) *Lodewijk de Raet in het perspectief van deze tijd* (Gent, 1960. Werken uitgegeven door het Rectoraat van de Rijksuniversiteit te Gent, nr. 4) 157-158.
 - (10) Het comité bestond uit drie professoren (Paul Frédéricq, Julius Mac Leod, J. Ver- couillie), twee doctors (M. Basse en W. Deflou) en vijf studenten in de Germaanse filologie (P. Tack, J. Péé, E. De Neef, H. De Marez, M. Sabbe). Het initiatief ging uit van de studenten o. l. v. P. Tack, H. De Marez, F. Couillie, J. Vercouillie, J. Ver-

sité libre de Bruxelles" (1895) was de organisatie van het Hooger Onderwijs minder gestructureerd. Ledenvergaderingen hadden niet plaats schijnlijk ook geen bestuursverkiezingen; programma's en jaarverslagen werden niet afzonderlijk gepubliceerd (13); slechts weinig syllabi uitgegeven (14). De relaties tussen het comité te Gent en de lokaalverenigingen waren meer van persoonlijke aard.

Brugge kwam in februari 1894, op initiatief van Julius Sabbe (15), van het plaatselijke Willemsfonds, een afdeling van het Hooger Onderwijs tot stand (16). Tijdens de volgende maanden organiseerde ze vier leergangen. Over de lessen werd voor het liberale *Journal de Bruges* verslag gebracht door Pierre Huybrechts, een overtuigd voorstander van de schooluitbreiding. Op verzoek van de cursisten bracht Huybrechts een maand later een (Franstalige) uitgave van de eerste twee leergangen, met een van zijn artikelen in het *Journal de Bruges* (17). Hij bereidde tevens een publikatie voor van een derde cursus, maar wijzigde zijn plannen tot een periodiek uit te geven met betrekking tot de hogeschooluitbreiding te Brugge. Op 14 november 1895 verscheen de eerste aflevering van *University-Extension. Comptes rendus des leçons données à l'Université libre de Bruges*.

University-Extension kan men inhoudelijk een onderscheid maken tussen de eerste (1895-1896) en de volgende reeksen (1897 tot 1901). Het eerste jaar gaf de *University-Extension* uitgebreide verslagen van de drie leergangen die de hogeschooluitbreiding in 1895-1896 te Brugge organiseerde. Twee leergangen ingericht door het Hooger Onderwijs en één door

deze reden komt het Hooger Onderwijs ook niet afzonderlijk voor in dit repertoire. Geregeld gaf *De Toekomst* informatie over de activiteiten van het Hooger Onderwijs: cfr. dl. I, 269. Beknopte jaarverslagen verschenen in de *Gentsche studentenmanak uitgegeven door het Taalminnend Studentengenootschap "t Zal wel gaan"*.

Syllabi werden teruggevonden: Ad. VANDENBERGHE, *Geschiedenis van lucht, water en aarde* (1895-1896); Ad. VANDENBERGHE, *De scheikunde van het gewone en het huiselijke leven (organische scheikunde en eenige harer toepassingen)* (1896-1897); L. WILLEMS, *De wijsbegeerte der geschiedenis* (1896-1897); Th. ARTS, *De geschiedenis der scheikunde* (1897-1898); A. J. J. VANDEVELDE, *De geschiedenis der scheikunde* (1897-1898).

De eerste leergang werd ingericht op 14 febr. 1846-Brugge, 3 juli 1910. Studeerde aan het atheneum (1861-1865) en aan de universiteit in zijn geboortestad (1865-1869); was lid van "t Zal wel gaan" en mede-oprichter van het liberale weekblad *Het Volksbelang*. Werd in 1879 benoemd tot leraar Nederlands aan het atheneum te Brugge. Stichtte aldaar in 1872 de plaatselijke afdeling van het Willemsfonds, was hoofdredacteur van het Vlaamsgezinde weekblad *De Brugsche Beiaard* en van het maandblad *De Halletoren*. Lid van de eerste Hogeschoolcommissie (1896).

De Brugse comité van het Hooger Onderwijs bestond in 1894-1895 uit A. de Maere-Limnander (voorzitter), Ed. Gailliard, Al. Nelis en J. Sabbe (leden); in 1895-1896 uit A. de Maere-Limnander (voorzitter), Ed. Gailliard, Dr. De Coonen, J. Sabbe en Aug. Vander Meersch (leden). Het comité stond onder de leiding van graaf Amedée Visart de Bocarmé, burgemeester van Brugge. P. HUYBRECHTS, *Extension Universitaire. Introduction à l'étude scientifique de l'histoire des lettres néerlandaises. Compte rendu du cours de M. Paul Frédéricq, professeur à l'Université de Gand* (Brugge, 1894); ID., *Extension Universitaire. In-*

de "Extension de l'Université libre de Bruxelles", waarvan in november 1895 een afdeling te Brugge was gesticht (18). Het verslag van elke les liep over twee of drie afleveringen en werd gelijktijdig gepubliceerd in het *Journal de Bruges*. Daarnaast bood de *University-Extension* een soort kroniek van de activiteiten van de hogeschooluitbreiding in een vijftal andere steden (19): aankondigingen van cursussen en lessen, uittreksels uit pers-verslagen, samenvattingen van sommige lessen. Boekbesprekingen waren zeldzaam en stonden telkens in verband met de hogeschooluitbreiding.

Van het tweede jaar af werd de inhoud van *University-Extension* beperkter, vooral omdat het Hooger Onderwijs te Brugge geen leergangen meer organiseerde (20). De *University-Extension* bevatte uitsluitend structuurplannen en verslagen van de cursussen die de "Extension de l'Université libre" te Brugge inrichtte. Het blad gaf geen informatie meer over de lessen in andere steden. Af en toe verscheen de bespreking van een boek van een Brussels hoogleraar. *University-Extension* was naar inhoud en uitstraling beperkt tot de werking van de Brugse afdeling van de "Extension de l'Université libre".

In het sterk verfranste Brugge kenden de cursussen van de "Extension de l'Université libre de Bruxelles" een groter succes dan de leergangen van het Hooger Onderwijs (21). Nochtans beantwoordde het Hooger Onderwijs door het gebruik van de moedertaal beter aan het doel van de hogeschooluitbreiding. Naast de overdracht van kennis had het Hooger Onderwijs nog een ruimere betekenis in de ontwikkeling van de Vlaamse Beweging. Het toonde immers aan dat, in België, hoger onderwijs in het Nederlands mogelijk was en het vormde aldus een belangrijke stap in de groeiende beweging voor de vernederlandsing van de universiteit te Gent.

(18) De Brugse afdeling van de "Extension de l'Université libre de Bruxelles" werd gesticht door "Excelsior", een Franstalige literaire kring, in 1883 opgericht door een groep oud-leerlingen van het atheneum te Brugge. Het statutaire doel van "Excelsior" was: "développer parmi la jeunesse l'habitude de la parole et (...) (resserrer) ainsi les liens de solidarité et de fraternité qui doivent unir les jeunes gens libéraux". Cfr. *Excelsior 1883-1893* (Brugge, 1893) 2. Pierre Huybrechts was sinds 1890 lid van "Excelsior".

(19) Doornik, Gent, Antwerpen, Kortrijk en Brussel.

(20) In 1896-1897 werden alleen te Gent en te Aalst leergangen van het Hooger Onderwijs ingericht. Hieromtrent schreef Herm. Smout: "In andere plaatsen hebben we weinig, of rechtuit gezegd niets gedaan. Onderhandelingen werden aangeknoopt met Antwerpen, Brugge, Deinze en Kortrijk, maar zonder goeden uitslag; in beide eerste plaatsen zouden we een ongelijken strijd hebben moeten aangaan tegen een gesubsidiëerde Fransche University-Extension": H. SMOUT, Hooger onderwijs voor het volk, *Gentsche studentenmanak uitgegeven door het Taalminnend Studentengenootschap "t Zal wel gaan"*, XXXVIII (1898) LX. - Te Brugge waren de cursussen van de "Extension de l'Université libre" kosteloos; het Hooger Onderwijs vroeg een inschrijvingsgeld van 2,50 fr per leergang.

(21) In 1895 volgden te Brugge 30 cursisten de openingsles van het Hooger Onderwijs; een honderdtal personen woonden de eerste les bij van de "Extension de l'Université libre de Bruxelles". - Ook te Gent was het aantal cursisten niet zo talrijk. In 1893 werd de openingsles bijgewoond door 60 personen, in 1894 door 81 en in 1895 door 83. Cfr. P. RUPVENICH, Hooger onderwijs te Gent, *Centrale*